

Comparative Studies of Civilization

۱۹

تحقیق و تدوین: مسعود مطهری نسب دانشگاه اصفهان

۱۹

تمدن شناسی تطبیقی؛ اسلام و ملل متمدن

۲۰۸

شماره اول - پاییز و زمستان ۹۴

شناسنامه رشته:

عنوان اصلی رشته	تمدن شناسی تطبیقی
عنوان پیشنهادی	تمدن پژوهی تطبیقی (اسلام و ملل متمدن)
مقطع تحصیلی	کارشناسی ارشد
محل استقرار	دانشگاه اصفهان، دانشکده اهل البیت (علیهم السلام)
میزبان اول	دانشکده اهل البیت (علیهم السلام). گروه فرهنگ و تمدن

مشخصات کلی:

تعداد واحدها	انواع دروس
۲۰	دروس اصلی
۸	دروس اختیاری
۴	پایان نامه
۳۲	مجموع

مقدمه:

تاریخچه رشته:

مطالعات درباره تمدن‌های ملل اسلامی و غیر اسلامی به صورت متفرق در رشته‌هایی چون فرهنگ و تمدن ملل اسلامی از گرایش‌های رشته تاریخ و رشته باستان‌شناسی بوده است. اما برای تمدن‌های دیگر به ویژه به صورت تطبیقی رشته مستقلی تعریف و تدوین نشده است.

ضرورت رشته:

مطالعات تمدنی در راستای تحقیق، تدوین و تحقق سبک زندگی و الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و در راستای اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله و تمدن‌سازی نوین اسلامی نیاز ضروری و کاربردی جامعه ماست؛ به همین جهت راه‌اندازی رشته تخصصی دانشگاهی در این زمینه ضرورت دارد تا بتوان از طریق آن کم و کیف تمدن‌های گوناگون را بررسی نموده و نقاط اشتراک و افتراق تمدن‌ها را مورد شناسایی قرار داد. با توجه به اینکه ایران اسلامی میراث‌دار تمدن‌های کهن باستانی، اسلامی و صفوی بوده است، نیازمند آن است که این دوره‌های تمدنی مقایسه شده و عناصر مشترک هر یک مورد شناسایی و در راستای تمدن‌سازی در ایران اسلامی در قالب طرح‌های عملیاتی مورد استفاده قرار گیرد. مطالعات مربوط به تمدن‌ها در حال حاضر تنها محدود به رشته تاریخ و مطالعات تاریخی و یا جامعه‌شناسی مدرن با محوریت توسعه غربی است.

مبحث تمدن دارای ماهیتی میان رشته‌ای است و رشته‌های گوناگونی مانند فلسفه، تاریخ، علوم سیاسی، جامعه‌شناسی، اقتصاد، معماری، هنر، آینده‌شناسی، دین‌شناسی و عرفان در زمینه تمدن‌شناسی و تمدن‌سازی تأثیر و کاربرد مستقیم دارند. از این رو ضرورت ایجاد رشته «تمدن‌شناسی تطبیقی» مشخص می‌گردد.

بدیهی است که در این رشته افزون بر مطالعه زمینه‌های تاریخی فرآیند شکل‌گیری، بلوغ و افول تمدن‌های گوناگون، به ساختار فکری و اجتماعی و معرفتی هر تمدن بر اساس نقاط قوت و ضعف و اشتراک و افتراق تمدن‌های مختلف توجه می‌شود و در ابعاد گوناگون سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، این تطبیق صورت می‌پذیرد. سیری که در آموزش این رشته طراحی گردیده سیری از گذشته به وضعیت حال و از وضعیت حال به وضعیت آینده است؛ به عبارت دیگر از تمدن‌شناسی در گذشته و حال به سمت تمدن‌سازی اسلامی در آینده حرکت خواهد کرد.

عناوین دروس رشته تمدن‌شناسی تطبیقی:

شماره	نام درس:	تعداد واحد	ترم	نوع تدریس
۱	مبانی و فلسفه تمدن پژوهی principles and philosophy of Studies civilization	دو واحد (۲)	اول	آموزشی - تدریس
۲	تاریخ تحلیلی تطبیقی تمدن‌ها Analytical and Comparative History of Civilizations	سه واحد (۳)	اول	آموزشی - سمینار
۳	کاربرد روش‌شناسی در تمدن‌شناسی Application of Methodology in Studies civilization	دو واحد (۲)	اول	آموزشی - کارگاه
۴	فقه اسلامی و تمدن اسلامی Islamic Jurisprudence and Islamic Civilization	دو واحد (۲)	اول	آموزشی - تدریس
۵	معماری و هنر در تمدن اسلامی و غربی Art and Architecture in western Islamic Civilization	دو واحد (۲)	اول	آموزشی - تدریس
۶	فرآیند الگوی توسعه غربی و رویکرد تمدنی Process of Pattern development and approach civilization	دو واحد (۲)	دوم	آموزشی - تدریس
۷	سبک زندگی در تمدن‌ها lifestyle in Civilizations	دو واحد (۲)	دوم	آموزشی - کارگاهی
۸	مهندسی مدرن و اسلامی در تمدن سازی Islamic and Modern engineering Making civilization	سه واحد (۳)	دوم	آموزشی - سمینار
۹	فرآیند تحول سیستمی و معماری اطلاعات Process of systemic Evolution and Information Structure	دو واحد (۲)	دوم	آموزشی - تدریس
۱۰	مدل سازی در تمدن سازی اسلامی Modeling in Islamic Making civilization	دو واحد (۲)	دوم	آموزشی - کارگاهی
۱۱	بررسی تطبیقی جامعه مدنی با مدنیت اسلامی Scrutiny of Comparative scrutiny Civil society With Islamic civility	دو واحد (۲)	سوم	آموزشی - تدریس
۱۲	بررسی تطبیقی بومی سازی علم و فناوری در تمدن اسلامی و غربی Scrutiny of Comparative Localization of science and technology in western and Islamic civilization	دو واحد (۲)	سوم	آموزشی - تدریس
۱۳	کاربرد آینده‌شناسی در تمدن سازی اسلامی Application of Studies future Islamic Making civilization	دو واحد (۲)	سوم	آموزشی - کارگاهی
۱۴	جهانی شدن، تمدن سازی و مهدویت Globalization, Making civilization and mhadaviat	دو واحد (۲)	سوم	آموزشی - کارگاهی
۱۵	پایان نامه مطابق با اولویت‌های پژوهشی دانشکده معارف اهل‌البیت (علیهم‌السلام)	جمع: ۳۴ واحد	چهارم	رساله پایان دوره ارشد

دروس پیشنهادی دیگر:

پژوهشی	سوم	دو واحد	تأثیر فرهنگ اسلامی و غربی در تمدن سازی	۱
پژوهشی	سوم	دو واحد	نقش تفکر انتقادی و استراتژیک در تمدن سازی	۲
آموزشی	سوم	دو واحد	روش شناسی تمدن نوین اسلامی	۳
آموزشی	سوم	دو واحد	ساختار مطالعات تمدن نوین اسلامی	۴

توضیحات تفصیلی:

آموزشی تدریسی	ترم اول	دو واحد	مبانی و فلسفه تمدن پژوهی principles and philosophy of Studies civilization	۱
------------------	---------	------------	--	---

هدف:

آشنایی دانشجویان با اصول تحلیل تمدن‌ها و تبیین علمی مطالعات تمدنی و همچنین توانایی استخراج عناصر مشترک و متفاوت شکل‌گیری تمدن‌ها.

سرفصل‌های درس:

۱. مفهوم‌شناسی تمدن (تمدن، تمدن‌شناسی، تمدن‌سازی، تمدن‌پژوهشی تطبیقی، رویکرد تمدنی و...)
۲. معرفی اجمالی تمدن‌پژوهان مطرح مسلمان، ایرانی و غربی و شرقی
۳. تحلیل تمدن‌ها بر اساس تجربه تاریخی، فلسفه تاریخ و...
۴. ترسیم صعود و نزول و یا انحطاط تمدن‌ها بر اساس رویکردهای جبری و خطی
۵. تبیین اصول و عناصر مشترک بین سایر تمدن‌های گذشته و معاصر

آموزشی سمینار	ترم اول	سه (واحد ۳)	تاریخ تحلیلی-تطبیقی تمدن‌ها Analytical and Comparative History of Civilizations	۲
------------------	---------	----------------	---	---

هدف:

توانمندی دانشجویان در زمینه تحلیل چگونگی تکوین تمدن‌ها در طول تاریخ تمدنی بشر و نحوه تطبیق و مقایسه آنها با یکدیگر.

سرفصل‌های درس:

۱. چرایی و دلیل فایده‌مندی شناخت تطبیقی و تحلیلی تمدن‌ها
۲. آشنایی با کتب تاریخ تمدن و سبک طبقه‌بندی تمدنی و نگرش‌های تحلیلی آنها
۳. توصیف و تحلیل تمدن‌های غرب باستان (یونانی و رومی)

۴. توصیف و تحلیل تمدن های شرق باستان (شرق دور و خاورمیانه)
 شرق دور: «هندی بودایی»، (چینی - کنفوسیوسی)، (ژاپنی - شینتویی)
 خاورمیانه: (آفریقایی - مصری)، (بین النهرین - آشوری)
 ۶. توصیف و تحلیل تمدن ایرانی پیش از اسلام (مادها، سیستانی، ایلامی، هخامنشی، ساسانی)
 ۷. توصیف و تحلیل تمدن اسلامی ایرانی (دوران طلایی قرن ۴ و ۵)، (تمدن دوره صفویه)
 ۸. توصیف و تحلیل تمدن معاصر و مدرن فعلی غرب (اروپایی - آمریکایی)

آموزشی کارگاهی	ترم اول	دو واحد	کاربرد روش شناسی در تمدن شناسی Application of Methodology in Studies civilization	۳
-------------------	---------	---------	--	---

هدف:

یادگیری روش های تحقیق و تحلیل مورد استفاده در مطالعات تمدنی و چگونگی کاربرد و استفاده آن در وجوه مختلف تمدن شناسی و تمدن سازی.

سرفصل های درس:

۱. مفهوم شناسی روش تحقیق، روش شناسی، روش شناسی تطبیقی و ...
۲. بررسی رابطه تحولات معرفتی با روش شناسی با صعود و نزول تمدنها
۳. آسیب شناسی روش های تحلیل و تبیین تمدن ها از دیدگاه های اندیشمندان تمدن شناسی
۴. طراحی مدل های متنوع روش شناختی جهت تبیین تمدنها
۵. امکان سنجی قابلیت های هر یک از روش های کمی و کیفی در مباحث تمدن شناسی

آموزشی تدریسی	ترم اول	دو واحد	فقه اسلامی و تمدن اسلامی Islamic Jurisprudence and Islamic Civilization	۴
------------------	---------	---------	--	---

هدف:

شناسایی تفاوت های دستگاه های گوناگون تشیع و تسنن و چگونگی و میزان اثرگذاری رویکردها و نحله های فقهی در تحول و تکامل جامعه و تمدن سازی.

سرفصل های درس:

۱. بررسی اجمالی مسلک های متنوع فقهی در میزان اثرگذاری اجتماعی
۲. چگونگی مواجهه دستگاه های فقهی با پدیده های جدید
۳. نقش تفقه در دنیا و تأثیر آن بر تمدن سازی
۴. آسیب شناسی رویکردهای فقهی موجود در امر تمدن سازی
۵. بررسی تطبیقی مفاهیم تفقه دینی و تفکر علمی در تمدن سازی اسلامی
۶. ترمینولوژی واژه تفقه در قرآن و معارف اهل بیت (ع)

آموزشی تدریسی	ترم اول	دو واحد	معماری و هنر در تمدن اسلامی و غربی Art and Architecture in western Islamic Civilization	۵
------------------	------------	---------	--	---

هدف:

شناسایی و تحلیل سبک‌ها و مدل‌های گوناگون در زمینه‌های معماری، شعر، نقاشی، خطاطی و... و توانمندی در زمینه ارائه الگوهای نظری نوین برای مدل‌سازی‌های نوین بومی و اسلامی.

سرفصل‌های درس:

۱. توصیف اجمالی شاخصه‌های معماری در تمدن ایران باستان و تمدن اسلامی
۲. توصیف اجمالی شاخصه‌های هنرهایی مانند سفالگری، کاشی‌کاری، خطاطی، نقاشی در تمدن ایرانی - اسلامی
۳. توصیف شاعران معروف و تأثیرگذاری آنها در تمدن اسلامی
۴. نقش صنعت سینما در تمدن‌سازی
۵. نقش ادبیات، شعر، داستان، رمان و... در تمدن‌سازی
۶. نقش موسیقی، نقاشی و طراحی، در تمدن‌سازی اسلامی
۷. نقش تلفیق سبک‌های سنتی و مدرنیته در معماری تمدن‌سازی اسلامی
۸. نقش طراحی شهری با سبک‌های سنتی و مدرن در تمدن‌سازی اسلامی

آموزشی تدریسی	ترم دوم	دو واحد	فرآیند الگوی توسعه غربی و رویکرد تمدنی Process of Pattern development and approach civilization	۶
------------------	------------	---------	--	---

هدف:

شناخت تفاوت‌های بین الگوهای توسعه و رویکردهای تمدنی و آسیب‌شناسی آن و همچنین توانمندی بومی‌سازی الگوهای توسعه غربی در راستای طراحی بخش‌های گوناگون تمدن نوین اسلامی.

سرفصل‌های درس:

۱. تشریح و تحلیل و مدل‌های گوناگون توسعه شرقی و غربی
۲. تبیین علل گذار از الگوی توسعه و تبیین رویکردهای تمدنی
۳. نقش بوروکراسی‌زدایی و تحول اداری در تمدن‌سازی
۴. معماری سازمانی و انقلاب سیستمی و تمدن‌سازی
۵. توسعه فضای سایبرنتیک و تحقق دولت الکترونیک و تمدن‌سازی
۶. تحول در ساختار نظام آموزشی بر مبنای الگوی کشورهای توسعه‌یافته
۷. نقش عدالت و معنویت در الگوهای توسعه و الگوی تمدن اسلامی
۸. گزینش عناصر کاربردی مدل‌های توسعه و مدل‌سازی بومی
۹. کاربرد اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله در طراحی الگوی تمدن اسلامی
۱۰. نقش خرده‌فرهنگ‌های بومی و محلی در تمدن‌سازی

۱۱. طراحی الگوی تولید و مصرف در اقتصاد و تأثیر آن بر تمدن سازی اسلامی
 ۱۲. نقش توسعه سیاسی در سیاست خارجی و داخلی بر تمدن سازی

آموزشی کارگاهی	ترم دوم	دو واحد	سبک زندگی در تمدن ها lifestyle in Civilizations	۷
-------------------	---------	---------	--	---

هدف:

شناسایی عناصر گوناگون شیوه زندگی تمدن های شرقی و غربی و آسیب شناسی وضعیت زندگی گذشته و فعلی در اسلام و غرب و توانمندی طراحی بخش های گوناگون سبک زندگی اسلامی.

سرفصل های درس:

۱. ضرورت های طراحی سبک زندگی بر مبنای ارزش های اسلامی و هنجارهای بومی
۲. بررسی تطبیقی زندگی مدرن، زندگی سنتی و زندگی دینی
۳. تحلیل میزان تأثیرپذیری از سبک زندگی مدرن در جوامع اسلامی
۴. آسیب شناسی سبک زندگی در وضعیت سنتی و صنعتی
۵. تأثیر توسعه سبک مدرنیته بر زیست اجتماعی و زیست محیطی
۶. تشریح سبک و شیوه تغذیه سالم و کامل بومی و اسلامی
۷. نشانه شناسی و نمادشناسی عناصر سبک زندگی مدرن و اسلامی
۸. تبیین سبک همسرمداری و پرورش فرزندان و چگونگی تعامل خانواده با جامعه
۹. ترسیم سبک زندگی نبوی و علوی برای جوامع فعلی اسلامی

آموزشی سمینار	ترم دوم	سه واحد	بررسی مهندسی مدرن و اسلامی در تمدن سازی Scrutiny of Islamic and Modern engineering Making civilization	۸
------------------	---------	---------	--	---

هدف:

توانایی دانشجوی در جهت مشاوره دادن به تمامی رشته های مهندسی در راستای تولید محصولات بومی و مورد نیاز جامعه و حرکت در جهت فناوری و مهندسی اسلامی.

سرفصل های درس:

۱. مبانی، موانع و راهبردهای مهندسی تمدن اسلامی ایرانی
۲. تبیین مفهوم فناوری و مهندسی بومی و جایگاه آن در تمدن سازی
۳. نقش عقلانیت ابزاری و توسعه فناوری در تمدن سازی غرب
۴. تأثیرات ابزار و تکنولوژی مدرن بر رفتار شهروندان جامعه اسلامی
۵. گذار از فرهنگ ابزارمحور مصرف گرا و طراحی الگوی نیازمحور مصرف زدا
۶. بررسی جهت داری علم و تکنولوژی و چگونگی استفاده آن در جوامع اسلامی

آموزشی تدریسی	ترم دوم	دو واحد	فرآیند تحول سیستمی و معماری اطلاعات Process of systemic Evolution and Information Structure	۹
------------------	------------	---------	--	---

هدف:

آشنایی با سیستم‌های مدیریتی کشورهای توسعه‌یافته و روشمندسازی؛ بیشتر در راستای تحول و ارتقای سطح کیفی بهره‌وری سازمان‌های اداری و کاربرد دانش و اخلاق در معماری سازمانی و چگونگی معماری دانش و اطلاعات در مهندسی تمدن اسلامی.

سرفصل‌های درس:

۱. تبیین مفهوم معماری سازمانی، معماری اطلاعات و تحول سیستمی
۲. نقش تحول نظام اداری و مدیریتی در فرایند تمدن‌سازی
۳. تفاوت انقلاب سیاسی با انقلاب سیستمی در فرآیند تمدن‌سازی
۴. آسیب‌شناسی ساختار دیوان‌سالار و بوروکراسی سازمانی
۵. طراحی سیستم‌های نوین مدیریتی بر مبنای اخلاق و ارزش‌های اسلامی
۶. کوچک‌سازی ساختار و بدنه اجرایی و استفاده از فضای سایبری
۷. تأثیر معماری اطلاعات و دولت الکترونیک و نقش آن در تمدن‌سازی

آموزشی کارگاهی	ترم دوم	دو واحد	مدل‌سازی و تمدن‌سازی اسلامی Modeling and Islamic Making civilization	۱۰
-------------------	------------	---------	---	----

هدف:

آشنایی با مدل‌سازی آماری و دیجیتال و همچنین توانمندی برای مدل‌سازی در زمینه کاربرد الگوهای نظری معرفتی برای عملیاتی شدن در جامعه اسلامی.

سرفصل‌های درس:

۱. تبیین مفاهیم مدل‌شناسی و مدل‌سازی، ساختارگرایی و کارکردگرایی
۲. تحلیل شکلی مدل‌های نوسازی غربی و شرقی و آسیب‌شناسی آن
۳. بررسی مدل‌های تحلیل علل صعود و نزول تمدن‌های اسلامی و دیگر ملل متمدن جهان
۴. تبیین مدل‌های خطی، شکسته، سینوسی و... در تحلیل تمدن‌ها
۵. چالش‌ها و راهبردهای ترسیم الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
۶. کاربرد مدل‌شناسی آماری در پویایی ساختارهای مدیریت سازمانی

آموزشی تدریسی	ترم سوم	دو واحد	بررسی تطبیقی جامعه مدنی با مدنیت اسلامی Scrutiny of Comparative scrutiny Civil society With Islamic civility	۱۱
------------------	------------	---------	---	----

هدف:

توانمندی در جهت تحلیل مقایسه‌ای شاخص‌های پیشرفت شهرها و خصوصیات شهروندان جوامع غربی، شرقی و اسلامی و چگونگی فعالیت شهرداری‌ها در شهرهای مدرن.

سرفصل‌های درس:

۱. تبیین مفاهیم جامعه مدنی و مدنیت اسلامی، معماری شهر اسلامی
۲. تفاوت مفاهیم مدرنیته رنسانس اسلامی با مدنیت و تمدن اسلامی
۳. تبیین عناصر و شاخصه‌های جوامع پسا صنعتی و جوامع سنتی و صنعتی
۴. تفاوت‌های جوامع پسا صنعتی با جامعه ایده‌آل اسلامی
۵. آسیب‌ها و فرصت‌های فضای مجازی و دولت الکترونیک در جهت تحقق مدنیت اسلامی
۶. بررسی تطبیقی مدینه‌النبی و مدنیة علوی با جوامع مدنی و مدرن
۷. چالش‌ها و راهکارهای تمدن‌سازی شیعی در ایران مبتنی بر گذشته و آینده
۸. آسیب‌شناسی جوامع مدنی مدرن و جوامع اسلامی
۹. چگونگی گذار از جامعه مدنی به مدنیت اسلامی

آموزشی تدریسی	ترم سوم	دو واحد	بررسی تطبیقی بومی‌سازی علم و فناوری در تمدن اسلامی و غربی Scrutiny of Comparative Localization of science and technology in western and Islamic civilization	۱۲
------------------	------------	---------	---	----

سرفصل‌های درس:

۱. تبیین مفهوم کاربردی‌سازی، بومی‌سازی و اسلامی‌سازی
۲. بررسی تطبیقی مفاهیم علم سکولار، علم بومی و علم دینی
۳. امکان‌سنجی بومی‌سازی علوم انسانی و سایر علوم و بومی‌سازی نظام آموزشی
۴. مسئله‌شناسی و نیازسنجی تولید علوم بومی در تمدن‌سازی اسلامی ایرانی
۵. کاربرد فلسفه علم در طراحی فلسفه فناوری اسلامی
۶. کاربرد اخلاق و عرفان اسلامی در تمدن‌سازی اسلامی
۷. چگونگی و میزان تأثیر فلسفه‌های مشایی، اشراقی و صدرایی در تمدن اسلامی
۸. نقش جغرافیا و بوم‌شناسی محیطی در تولید علم و فناوری بومی

آموزشی کارگاهی	ترم سوم	دو واحد	کاربرد آینده‌شناسی در تمدن‌سازی اسلامی Application of Studies future Islamic Making civilization	۱۳
-------------------	------------	---------	---	----

هدف:

آشنایی با روش‌های گوناگون آینده‌پژوهی و چگونگی استفاده از آن در امر تمدن‌سازی اسلامی و همچنین آسیب‌شناسی رویکردهای آینده‌نگر.

سرفصل‌های درس:

۱. تبیین مفاهیم آینده‌شناسی، مطالعات آینده، آینده‌پژوهشی و ...
۲. آینده‌شناسی برای طراحی آینده تمدن اسلامی ایرانی
۳. راهکارهای عملیاتی در جهت تحقق شاخص‌های تمدن‌سازی اسلامی
۴. پیش‌بینی چالش‌ها و قابلیت‌های تمدن‌سازی اسلامی ایرانی
۵. آینده‌شناسی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

آموزشی کارگاهی	ترم سوم	دو واحد	جهانی شدن، تمدن‌سازی و مهدویت Globalization, Making civilization and mahdaviat	۱۴
-------------------	------------	---------	---	----

هدف:

شناسایی شاخص‌های حکومت جهانی مهدوی (عج) و شناخت خصوصیات جهانی شدن و تأثیرات جهانی شدن بر تمدن‌سازی نوین اسلامی.

سرفصل‌های درس:

۱. بررسی تطبیقی مفاهیم جهانی شدن و حکومت جهانی حضرت مهدی (عج)
۲. تبیین شاخص‌های اصلی حکومت جهانی حضرت مهدی (عج)
۳. قابلیت‌های جهانی شدن برای تحقق تمدن بین‌المللی و جهانی اسلامی
۴. تهدیدات و چالش‌های جهانی شدن و تمدن نوین اسلامی
۵. قابلیت‌های مکتب تشیع در تمدن‌سازی نوین اسلامی
۶. راهبردهای تمدن نوین اسلامی در راستای حکومت جهانی مهدوی (عج) ■

پرونده ویژه

- ظرفیت‌های تمدنی قانون اساسی ج.ا.ا.
- ظرفیت‌های تمدن‌سازی سیره نبوی
- تأملی بر ظرفیت‌های تمدنی هنر اسلامی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی